

ДРУШТВЕНА САМОЗАШТИТА И ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Свако организовано друштво је историјски одређено друштво. Ради обезбеђења свог постојања и свог даљег развика, оно мора да врши одређене активности, предузима мере и користи одређена средства како би заштитило од угрожавања и напада неке од својих основних вредности — независност, своје уређење и уопште поредак на којем почива то уређење.

Према томе, у сваком организованом друштву се испољавају, често преко различитих облика и средстава, активности које су усмерене на одбрану његовог поретка у целини. Одбрана против свих опасности, угрожавања и напада спољнег односно унутрашњег непријатеља развија се као организована функција друштва (државе). Она добија одговарајуће облике, одређује се њен предмет, методи и средства остваривања, као и органи који ту одбрану остварују.

I

(1) Свака држава је историјски класно одређена. Овај моменат, као што је познато, од значаја је не само за одређивање карактера друштвеног уређења у целини и политичког система већ и за обележја неких основних функција система, па зато и саме његове заштите.

Класни типови друштава су, у општем смислу, били експлоататорска друштва. Уређење таквих друштава представљало је истовремено и уређење отуђивања радних људи од њихових услова рада и живота. (1)

Познато је да је непостојање иоле ширих демократских односа, узетих у целини, условљавало да се заштита друштвеног поретка сведе на функцију првенствено одговарајућих државних органа. Услови отуђености у таквом друштву, уз, природно, непостојање учешћа стварног народа у одлучивању и уопште у политичком животу, доприносили су да народ не учествује непосредно у заштити самог друштва. Према томе, у

---

(1) Друштвени (државни) поредак је брањен не само против напада спољнег непријатеља. Он је брањен, на одређени начин и против „експлоатисане“ и на други начин угњетаване већине, која је „владајућој мањини“ супротстављала нове, историјски и класно одређене, друштвене вредности, па и визију новог друштвеног уређења. Ипак, захваљујући моћи коју је имала, владајућа класа је на специфичан начин могла да користи „већину друштва“ у борби против спољнег непријатеља.

„друштву отуђености“ није ни могло бити речи о широј друштвеној самозаштити.

Револуционарни токови ослобођења друштва који су водили процесу укидања класа и класног система уопште, а тиме и саме класне организације друштва, преко успостављања „луње демократије“ у Марксовском, Енгелсовском и Лењиновом смислу, водили су истовремено и „самоодребењу радничке класе“. Она је требало да учини историјски акт и да се конституише као држава. Тиме је држава требало да престане да буде држава у правом, класичном, смислу.

Друштво у којем одлучујућу улогу има радничка класа и радни људи уопште, нужно тежи даљој демократизацији и социјализацији односа и институција. Искуства револуционарних радничких покрета и на њима изграђени идејни ставови, јасно показују различите (по облицима) токове социјализације друштвеног уређења, његових појединих институција итд. Широко, активно и релативно непосредно учешће и утицаји на одлучивања радничке класе и радних људи воде „социјализацији“ низа до тада искључиво државних функција, па према томе и функције одбране и заштите друштва, његове безбедности и осигурања основног положаја радног човека, његових слобода и права као и одговарајућег поретка који треба да штити интересе радничке класе и радних људи.

У таквим квалитативно новим историјским условима, заштита основних вредности новог друштва, може да се постави и организује и шире и непосредније, тј. као заштита друштва од стране самог друштва.

Друштвено самоуправљање на социјалистичким основама које се развија у Југославији представља даљи процес самоодребења друштва и социјализације његових основних институција и функција. Зато самоуправљање у условима непосредно владајуће позиције радничке класе и радних људи постаје основни друштвени однос, те зато и основни принцип друштвеног уређења. Темељне институције друштвеног самоуправљања, заснивајући се на оваквом основном друштвеном односу, постају и основе одговарајућег друштвеног уређења и друштвено-политичког система.

Преко друштвеног самоуправљања друштво почиње да се идентификује као стварно друштво „већине“ и „разотуђено друштво“. Све то утиче, природно, не само на процес „разотуђивања“ политичког система, већ и на његов карактер непосредног система, који престаје да буде систем у класном смислу. У таквим условима испољава се јасна тенденција да функције таквог „непосредног“ друштвено-политичког система буду у основи непосредне. Да се остварују под непосредним утицајем и уз учешће радничке класе и радних људи. Зато у таквим условима основне функције и основни државни органи постају друштвене функције и друштвени органи, тј. органи друштвеног самоуправљања.

Из истих разлога и сама заштита друштва од различитих видова угрожавања од спољњег и унутрашњег непријатеља постаје непосредна, тј. друштвена самозаштита.

2. Проблеми концепције и организације друштвене самозаштите били су присутни од почетка стварања основа савременог друштвено-политичког система Југославије. Идеја о друштвеној самозаштити била је уткана

у процесу организовања и развијања народноослободилачког рата и социјалистичке револуције у нашој земљи. У оквирима ових друштвених токова, заштита друштва била је постављена на широкој основи као непосредна активност и функција свих организованих чинилаца народноослободилачког покрета и касније Народноослободилачког фронта. Она се заснивала, природно, на „самозаштитном понашању“ и „самозаштитној свести“ народа, његових бораца и активиста. Народ је био, а и налазио се у таквој ситуацији да, подстицан револуцијом, своје битне интересе непосредно идентификује као саставни део основних друштвених вредности, те да их као такве не само даље изграђује, већ и штити и брани.

У овом периоду, а нарочито после другог заседања АВНОЈ-а, стварају се и основи стручног организовања службе самозаштите у одговарајућим облицима органа безбедности, судова и тужилаштва и доносе се одговарајући акти о организовању појединих видова заштите основних вредности револуције и новог друштвеног и државног уређења.

У послератном развоју, када су процеси револуционарног етатизма условавали одговарајуће облике централизованог организовања безбедности, није се могло у истој мери утицати и на јачање процеса подруштвавања саме безбедности и друштвене заштите. Међутим, почев од IV пленума ЦК СК Југославије поново јача курс на одлучно интегрисање службе и органа безбедности у друштвено-самоуправљачки систем, уз истовремено ближе прецизиран задатак самог Савеза комуниста да се непосредније бави организовањем ове функције и деловањем самих органа.

3. Даљи кораци у правцу потпунијег подруштвавања безбедности и уопште друштвене заштите везани су, природно, за XXI седницу Председништва СКЈ и Писмо друга Тита. У овом процесу су, поред осталог, разбијене, непосредном акцијом самоуправно организованог друштва на челу са СКЈ, различите националистичке, централистичке и сепаратистичке, неостаљинистичке, либералистичке и друге антисамоуправне снаге, које су настојале да парализују и разбију наш самоуправни систем. У овим процесима, самоуправно организовани радници и радни људи, грађани, народи и народности Југославије су у многим приликама показали спремност да се непосредно укључе у борбу против деловања спољњег и унутрашњег непријатеља.

У правцу потпунијег и одговарајућег друштвеног организовања самозаштите, Савезна скупштина је 1973. године донела „Резолуцију о основама за остваривање друштвене самозаштите“. Устав СФР Југославије, уставни социјалистичких република и уставни социјалистичких аутономних покрајина, донети 1974. године, такође су прецизирали и утврдили карактер ове функције, њену садржину и основне носиоце. Ови уставни акти су институцију друштвене самозаштите уткали у основе и начела друштвено-политичког и уставног система Југославије.

Даљи корак огледа се у законодавном уређивању основа друштвене самозаштите. Ова је, даље, уређена општинским статутима, статутима месних заједница и организација удруженог рада, као и њиховим другим самоуправним општим актима.

Порекло и развитак друштвене самозаштите у Југославији показује да је самозаштита настала и развила се као функција једног на новим социјалистичким основама ствараног друштвено-политичког система. Ширина самозаштите односно вредности које се штите у остваривању ове функције, њени носиоци, облици вршења итд., опредељују концепцију и предмет друштвене самозаштите.

II

Полазимо од тога, као што је раније истакнуто, да је друштвена самозаштита непосредна функција самоуправно организованих радних људи и грађана. Сагласно томе, она је и функција самог друштвено-политичког система. У том светлу је од првенственог значаја одредити концепцију, идејне основе, предмет и садржину друштвене самозаштите. То из разлога што овакви услови самозаштите друштва траже да се уоче како карактер, тако и домашај самозаштите.

Ако у условима подруштљавања друштвене самозаштите радници, радни људи, грађани, народи и народности, постају њени носиоци, тада се самозаштита јавља као један револуционарни процес и „трајни интерес” свих тих носилаца таквог процеса и вредности које он ствара.

Разни облици и акције притисака, непријатељске активности из иностранства; разне штетне па и криминалне делатности у нашем унутрашњем развиту, налажу нам да друштвену самозаштиту развијемо као један више или мање потпун и интегралан, а истовремено и добро организован и ефикасан систем акције и средстава заштите и одбране друштва.

Зато је друштвена самозаштита једна од битних претпоставки успешне борбе и савлађивања разних препрека, угрожавања, отпора и низа других тешкоћа у процесу социјалистичког самоуправног развита наше земље и услов да се наше друштво успешно супротстави свим облицима спољњег и унутрашњег непријатеља СФРЈ и њеног социјалистичког самоуправног уређења.

1. У најширем смислу, друштвена самозаштита се огледа у систему повезаних и складних активности свих организованих социјалистичких снага у заштити основних принципа, институција и вредности југословенског социјалистичког самоуправног друштва.

Устав СФРЈ, уставни социјалистичких република и уставни социјалистичких аутономних покрајина су у погледу одређивања предмета и садржине друштвене самозаштите утврдили су „основне вредности” које друштво треба да штити. То су: (а) уставно уређење; (б) самоуправни права радних људи и друга права и слободе човека и грађанина; (в) друштвена имовина; (г) обезбеђивање личне и имовинске сигурности радних људи и грађана и (д) слободан друштвени развој. (Устав СФРЈ, Уводни део — Основна начела, IV, став 9.). (2)

(2) УСТАВ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ, изд. „СЛУЖБЕНИ ЛИСТ СФРЈ”, Београд 1974.

Заштита ових интереса и вредности на којима се темељи друштвено уређење, подразумева не само вредности као такве, већ и начела, облике и институције преко којих се изражавају и учвршћују ове вредности. Такође, заштита основа друштвеног уређења Југославије претпоставља и један релативно изграђен систем активности и мера које врше односно предузимају сви чиниоци и снаге нашег социјалистичког друштва.

Те акције и мере су усмерене на отклањање, онемогућавање односно спречавање и сузбијање оних делатности, којима се угрожавају или нападају основни и заједнички интереси радничке класе, радних људи, грађана, народа и народности Југославије. А ове интересе утврђују уставни документи (Устав СФРЈ, уставни социјалистичких република и уставни социјалистичких аутономних покрајина), већ према функцијама односно правима и дужностима федерације, социјалистичких република и социјалистичких аутономних покрајина.

У том смислу треба истаћи, пре свега, одредбе става 1. Одељка I., Основних начела Устава СФРЈ. То су: (а) социјалистички друштвени односи засновани на самоуправљању радних људи и заштита социјалистичког самоуправног система; (б) национална слобода и независност; (в) братство и јединство народа и народности; (г) јединствени интереси радничке класе и солидарност радника и свих радних људи; (д) могућности и слободе за свестрани развитак људске личности и за зближавање људи, народа и народности, у складу са њиховим интересима и тежњама на путу стварања све богатије културе и цивилизације социјалистичког друштва (ђ) уједињавање и усклађивање напора на развијању материјалне основе социјалистичког друштва и благостања људи; (е) систем друштвено-економских односа и јединствене основе политичког система, којима се обезбеђују заједнички интереси радничке класе и свих радних људи и равноправност народа и народности; (ж) удруживање сопствених стремљења с напредним тежњама човечанства.

У једном општем смислу реч је о заједничким интересима које народи, народности, радни људи и грађани остварују преко федерације односно које они остварују преко социјалистичке републике и социјалистичке аутономне покрајине. Такође, овде се могу имати у виду и интереси које радни људи и грађани остварују преко општине (односно заједнице општина).

Тако, на пример, у СФР Југославији, они остварују следеће заједничке интересе: (а) сувереност, равноправност и националну слободу; (б) независност, територијалну целокупност, безбедност, друштвену самозаштиту, одбрану земље, међународни положај и односе земље са другим државама и међународним организацијама; (в) систем социјалистичких самоуправних друштвено-економских односа, јединствене основе политичког система и основне демократске слободе и права човека и грађанина; (г) солидарност и социјална сигурност људи и грађана; (д) јединствено југословенско тржиште; (ђ) усклађивање заједничког привредног и друштвеног развитака и других заједничких интереса (Устав СФРЈ, чл. 244).

2. Методи угрожавања, притисака па и напада на основне вредности југословенског социјалистичког самоуправног друштва су разли-

чити. Они се овде немогу у потпуности навести. Међутим, и они (методи) на један посредан начин указују, такође, на предмет и нужни домашај заштите као организационе акције и борбе против различитих непријатељских поступака и напада.

На пример, један од основних задатака самозаштите огледа се у организовању борбе против разних пропагандних, психолошких и других притисака на нашу земљу; даље, у супротстављању иностраној обавештајној, субверзивној и другој штетној делатности.

С друге стране, такође примера ради, у оквиру организације друштвене самозаштите, наши радни људи и грађани се боре против свих облика кршења или непоштовања Устава, закона, самоуправних аката; против бирократске самовоље, технобирократских деформација, немарног односа према очигледно негативним појавама у друштву, привилегија и монопола, као и низа других појава које могу да допринесу односно омогуће одговарајуће непријатељске утицаје.

У вези са одређивањем предмета друштвене самозаштите, од значаја је поменути један посебни идејни и политичко-васпитни задатак. Он се огледа у активностима изграђивања и развијања етичких норми понашања радних људи и грађана, које подразумевају и изграђивање свести о пуној одговорности и дисциплини када се ради о располагању друштвеном имовином. То понашање претпоставља будност и активну борбу против свих облика злоупотреба и несавесности у раду који могу ићи и до противправног и незаконитог присвајања, корупције, па чак и раних облика привредног и другог криминала.

3. Када се има у виду ширина предмета и садржине друштвене самозаштите у борби против не само унутрашњег већ и спољнег непријатеља, тада се поставља питање односа између самозаштите и општенародне одбране јер се предмет (садржина) ових двеју функција нашег социјалистичког самоуправног друштвено-политичког система једним делом поклапају, с обзиром на друштвене вредности које се бране односно штите, те у крајњој линији имају исти циљ. Та повезаност је означена и у самом Уставу. На пример, Устав СФРЈ, како у Основним начелима, VI, тако и чл. 237. садржи одредбе којима се формулишу и утврђују вредности друштвене социјалистичке и самоуправне заједнице, чија је заштита и одбрана неприкосновено и неотуђиво право и дужност народа и народности, радних људи и грађана Југославије.

Из тих разлога, а без обзира на чињеницу да се друштвена самозаштита и народна одбрана ипак различито остварују, оне имају у основи исти циљ и оне се међусобно допуњују и развијају у међусобној зависности.

У истом смислу, друштвена самозаштита је уско повезана, на одговарајућим подручјима и са начелом и делатношћу друштвеног надзора, чије вршење наши садашњи уставни стављају у надлежност делегатских скупштина. Мада циљ није увек исти, ипак у самом остваривању друштвеног надзора може доћи до извесних додира с активностима друштвене самозаштите.

III.

Као што је истакнуто, смисао друштвене самозаштите јесте да, у складу са изградњом социјалистичких самоуправних друштвених односа, јача улогу и активности свих чинилаца друштва у акцији заштите назначених основних вредности и принципа, као што су: уставни поредак, самоуправне и друге слободе и права, као и друштвене и личне имовине.

1. Међутим, самозаштита се остварује у сарадњи и садејству различитих органа, институција и облика нашег друштвено-политичког система.

Прво, радни људи, грађани организују самозаштиту у организацијама удруженог рада, месним заједницама и другим самоуправним заједницама и организацијама, као и органима, у друштвено-политичким заједницама.

Друго, она се остварује разним активностима зборовна грађана и радних људи, самоуправних органа, делегатских скупштина и њихових радних тела, као и извршних органа. Друштвена самозаштита се остварује и деловањем организација и руководства СКЈ, ССРН, Синдиката, ССО, СУБНОР-а и других организација.

Треће, остварује се преко самоуправно конституисаних и државних органа контроле и инспекције, судова и органа гоњења, служби јавне и државне безбедности, друштвеног књиговодства, друштвеног правобраниоца самоуправљања и др.

Међутим, као услов успешног остваривања „самозаштитне функције“ свих субјеката друштва, јавља се, посебно, ефикасан рад органа јавне и државне безбедности, судова и тужилаштва, служби друштвеног књиговодства и инспекција. Ови се органи непосредно повезују са самоуправним органима и организацијама, те дају овима потребну стручну основу вршења друштвене самозаштите.

2. Концепција и карактер нашег друштвеног уређења, које се поред осталог заснива: (а) на власти радничке класе и свих радних људи и (б) на таквим међуљудским односима у којима се они јављају као слободни и равноправни произвођачи и ствараоци „чији рад служи искључиво задовољавању њихових личних и заједничких потреба“, условили су да из оваквог положаја радног човека произиђе одговарајући друштвено-економски и друштвено-политички систем. Функција система је да служе оваквој улози и положају радног човека у друштву.

У таквим условима развија се и самоуправна друштвена самозаштита. Она сама, као функција друштва, попут осталих функција које се подруштвљују, постаје непосредна функција социјалистички самоуправно организованих радних људи. Као таква, она и постаје функција њиховог самоуправног и федеративног друштвено-политичког система.

Логика таквог система, уз одговарајућа наша историјска искуства, показује да у борби против разних видова непријатељске делатности треба да дође до израза „самоуправљачко биће“ наше социјалистичке друштвене заједнице.

Не улазећи подробније у одређивање основних елемената нашег самоуправљачког друштвено-политичког система, можемо условно поћи од постојања релативно одвојених, али исто тако и међусобно повезаних и са узајамним дејством, сфера друштвено-политичког система. Њих чине одговарајући процеси и облици преко којих се изражавају поједине специфичне особености самог система. Сачињавају их одговарајуће целине принципа, институције, органи и заједнице као и вредности, међусобно повезаних у логици сфере и логици система као целине.

Када пођемо оваквим путем, тада можемо да видимо да се друштвена самозаштита јавља у оквиру функција које се остварују у појединим сферама (подручјима) друштвено-политичког система.

Та функција јавља се као функција државних органа, као што су органи државне и јавне безбедности, судови у заштити уставности и законитости, друштвене својине и самоуправљања, као и права и слобода човека и грађанина. Међутим, и у оквиру овог подручја друштвено-политичког система, које има обележја више или мање, бар по неким спољним изгледима, класичне „државне организације”, друштвена самозаштита се јавља истовремено и као функција друштвено-политичких органа, као што су самоуправно и делегатски организоване скупштине друштвено-политичких заједница.

Међутим, као што су све сфере друштвено-политичког система у међусобном дејству, утицају и зависности, првенствено због природе нашег самоуправног система, тако се и функција друштвене самозаштите самоуправно подруштвљује.

Друштвено самоуправљање као процес и однос и као систем институција, деловања и функција самоуправно организованих радних људи, оличава такође одговарајуће подручје нашег друштвено-политичког система. У тој области система, присно повезано с првом, и то преко „подруштвених државних органа”, такође се остварује самозаштита, а нарочито они њени шире друштвено изражени видови.

Она се остварује нарочито преко основних институција друштвено-политичког система, као што су организације удруженог рада, месне заједнице, самоуправне интересне заједнице и друге самоуправне заједнице и организације, а такође и, пре свега, преко општина као самоуправних и основних друштвено-политичких заједница.

Ови облици и институције самоуправног друштвено-политичког система карактеришу се данас и по томе што проширују видове друштвене самозаштите и повезују их у једну целину, тако да баш у тим основним ћелијама друштва и друштвено-политичког система, самозаштита постаје стварно друштвена функција која интегрише у себи, као на пример у оквиру организације удруженог рада, физичко и противпожарно осигурање, унутрашњу контролу и обезбеђење, самоуправну радничку контролу, па и послове територијалне одбране.

С друге стране, самоуправни друштвени организам у оквиру друштвено-политичког система је изградио, а уставни су то и потврдили, и неке нове институције преко којих се непосредније штите основни друштвени

односи и вредности социјалистичког самоуправног уређења наше земље. То су, на пример, друштвени правобранилац самоуправљања, судови удруженог рада и др.

Слободно друштвено-политичко организовање одређује такође одговарајуће подручје нашег друштвено-политичког система. Друштвено-политичке организације, друге друштвене организације и удружења грађана такође представљају одређене чиниоце друштвене самозаштите. Ту добија кључно место ССРН. Улога и функција ове општенародне организације радних људи и грађана огледа се у области самозаштите у: информисању чланова о месту и улози самозаштите; указивању на облике и носиоце угрожавања друштвених вредности; развијању свести о правима и дужностима радних људи у заштити тих вредности; посебно, у њиховом подстицању, као и подстицању других друштвених фактора ради предузимања одговарајућих мера самозаштите; координирајућој улози ССРН у акцијама општенародне одбране и друштвене самозаштите.

Међутим, у циљу што прецизнијег али и потпунијег деловања друштвено-политичких организација у организовању и јачању функције друштвене самозаштите, потребно је посебно подвући улогу СКЈ. Ова улога је нарочито подвучена и активност усмерена одлукама XIII седнице Председништва СКЈ.

3. Када се расправља о друштвеној самозаштити у оквиру друштвено-политичког система, тада треба посебно обратити пажњу на деловање оних институција које чине самоуправну основу друштвено-политичког система.

У питању су, пре свега, основни принципи друштвено-политичког система, према којима радничка класа и радни људи остварују власт и управљају друштвеним пословима организовани у организацијама удруженог рада, другим самоуправним организацијама и заједницама, као и у друштвено-политичким организацијама и удружењима.

То су, као што је већ назначено, на самоуправној основи, образоване организације удруженог рада, месне заједнице, самоуправне интересне заједнице, као и друге самоуправне организације и заједнице. Ту спадају, даље, и општине као самоуправна и основна друштвено-политичка заједница.

Како сами уставн, тако и републички односно покрајински закони, који су донети, садрже ближе аспекте друштвене самозаштите, као функције самоуправно организованих радних људи и самог на таквој основи организованог друштвено-политичког система. Тако на пример, Закон о основама друштвене самозаштите СР Србије,³⁾ донет 1973. године, предвидео је, поред осталог, основне облике, методе и делокруг органа и организација у вршењу друштвене самозаштите и то у: организацијама удруженог рада и другим самоуправним организацијама и заједницама, у месним заједницама, општинама, укључујући ту и одговарајућу улогу друштвено-политичких организација и удружења.

(3) „Службени гласник Социјалистичке Републике Србије”, 1973. бр. 39.

(а) У поменутом законском акту полази се од тога да се радници и радни људи у организацијама удруженог рада организују ради остваривања друштвене самозаштите. Ово организовање треба да је у складу са законом, самоуправним споразумом о удруживању односно статутом. Полазећи од Устава, Закон непосредније одређује предмет овако организоване самозаштите.

Наиме, самозаштита се усмерава на непосредну заштиту друштвене имовине и других права и интереса радних људи и организација удруженог рада; ова делатност се усмерава нарочито на превентивну и другу заштиту од повреде права радних људи; од злоупотреба којима се наноси штета радним људима и друштвеној заједници; од противправног присвајања и оштећења имовине којом радни људи управљају; од несавесног вршења функција и пословања, повреде пословног морала, добрих обичаја, нелојалне конкуренције и др.; непријатељске делатности па све до повреде унутрашњег реда у организацијама, те на крају од елементарних непогода (чл. 5 став 2. Закона).

Организовање самозаштите у организацијама удруженог рада обухвата и уређивање односа између њих и органа који пружају помоћ самозаштите; даље, међусобних односа помоћи самих организација итд.

У организацијама удруженог рада постоје и одговарајући облици самозаштите. То су: (1) самоуправна радничка контрола. Она се организује непосредно или преко посебног органа (комисије). Ова је дужна да обавештава радну заједницу о утврђеним недостацима и предузима мере за њихово отклањање. Даље, (2) служба унутрашње контроле, као стручна служба за вршење послова за потребе самоуправне радничке контроле (контрола остваривања задатака, послова и делатности, квалитета производа, финансијског пословања и коришћења средстава, итд.). Такође, у организацијама удруженог рада може постојати и служба обезбеђења, која може имати овлашћења за примену средстава принуде.

У пословима вршења друштвене самозаштите, издавају се организације удруженог рада са посебним обавезама и у организовању самозаштите (организације које послују са иностранством, организације у области јавног информисања, као и у области васпитања, образовања и научног истраживања).

(б) У оквиру месне заједнице, грађани се такође организују ради вршења друштвене самозаштите. Она се овде усмерава на остваривање друштвене безбедности и задатака општенародне одбране, као и на непосредну заштиту права и интереса грађана. И то од: ремећења јавног реда и мира; оштећења животне средине; угрожавања јавног саобраћаја, оштећења јавних добара и друге имовине друштва и грађана; такође и овде од непријатељске делатности, злоупотреба и стицања имовинске користи на штету друштвене заједнице и грађана, итд. (члан. 17. Закона).

Сагласно овим интересима и вредностима које се штите у средини месне заједнице, поменути законски акт предвиђа и конкретна права и дужности грађана (предузимање мера, тражење помоћи од овлашћених органа и лица, упућивање предлога и захтева органима и лицима која, сагласно закону, могу да предузму одговарајуће радње и мере итд.).

Месна заједница је посебно дужна да развија активности ради организовања општенародне одбране. Њени органи такође прате остваривање и учествују у организовању друштвене самозаштите, те су у том смислу дужни да предузимају одговарајуће мере. Пошто постоје поједини видови самозаштите, у месној заједници се могу образовати и посебна тела и органи. На пример, ради спречавања насилничког и другог штетног понашања, заштите интереса потрошача и др., за шта се образују одговарајуће комисије односно одбори; даље, за заштиту јавних добара, друштвене и личне имовине и др.; за спречавање епидемија, поплава и других елементарних непогода, биљних болести и штеточина и др., за шта се образују и посебни штабови.

Савет месне заједнице образује одбор за друштвену самозаштиту, као посебан орган ради координирања рада посебних органа (комисија, одбора, штабова и др.).

(в) Општина врши такође одређене активности у остваривању друштвене самозаштите. У њој се усклађује, усмерава и обезбеђује активност радних људи и грађана, самоуправних организација и заједница у вршењу њихових права и дужности у овој области.

Основна институција општине која остварује ова права и дужности општине у области друштвене самозаштите је општинска скупштина. Она је, у својству органа друштвеног самоуправљања и највишег органа власти у оквиру права и дужности општине, надлежна да прати рад и разматра проблеме државних органа у пословима самозаштите (органа правосуђа, општенародне одбране, унутрашњих послова, инспекцијских служби, Службе друштвеног књиговодства и др.) и да у праћењу стања у остваривању друштвене самозаштите на њеној територији, помаже рад организација и удружења која доприноси развоју ових делатности. У том циљу она образује и посебно тело.

Један од посебних проблема организовања самозаштите је усмеравање међусобних односа државних органа и грађана, месних заједница, организација удруженог рада и других заједница и организација. То је такође питање коме се посвећује доста пажње, како у пракси деловања свих ових органа и организација, тако и делатности нормативног уређивања самих ових односа.

IV

Проблеми остваривања и даљег унапређивања и развоја друштвене самозаштите у оквирима самоуправног друштвено-политичког система социјалистичке Југославије су многобројни и непосредно су везани за односе самозаштите и друштвено-политичког система. Ти проблеми су везани за практично остваривање они су и идејни, теоријски, научни, организационо-институционални и нормативни. Сложеност се испољава и из разлога што самоуправно организовање друштвене самозаштите подразумева бројне носиоце, чији рад ваља усклађивати и усмеравати, итд.

После 21. Седнице Председништва СКЈ и Писма друга Тита подвучена је потреба и задатак, првенствено СКЈ, јачање активности и ефикасности свих носилаца друштвене самозаштите. У том правцу конституисани су органи радничке контроле у организацијама удруженог рада, одбори за друштвену самозаштиту у месним заједницама, савети за заштиту уставног поретка (и слична тела) у федерацији, социјалистичкој републици и социјалистичкој аутономној покрајини. У оквиру друштвено-политичких организација образоване су комисије за општенародну одбрану су реорганизоване у комисије за општенародну одбрану и друштвену самозаштиту.

Тешкоће постоје и у томе што у неким срединама не постоје јасна идејна па према томе ни практична опредељења у погледу карактера, места и улоге друштвене самозаштите. Негде постоји схватање о „спонтаности“ и „аутоматизму“ у организовању самозаштите, као и нека друга неправилна схватања. У једном, додуше малом броју институција, постоји отпор против самозаштите као континуиране делатности. Недостаци се огледају и у схватањима да друштвена самозаштита представља „привесак општенародне одбране“ чиме самозаштита губи у својој ефикасности.

Све то као и многе друге тешкоће и дилеме у погледу организовања друштвене самозаштите, показују нужност рада на сталном изграђивању јасних идејних основа самозаштите и јачања политичке активности с циљем да сви, у оквиру друштвено-политичког система уставом предвиђени њени носиоци, сазнају и схвате место, улогу и функцију друштвене самозаштите у социјалистичком самоуправном друштву. У том правцу, поред идејне и васпитне активности, треба развијати и научну делатност проучавања и истраживања друштвене самозаштите итд.

То нам показује од коликог је значаја докуменат Председништва СКЈ „Идејне и политичке основе организовања и остваривања друштвене самозаштите“, донет на XIII седници Председништва, 1975. године.¹⁾ Овај докуменат, односно документи са ове седнице, одражава једну практичну потребу и указује на политичко-идејни захтев да се проблемима друштвене самозаштите пружи више могућности и места како у области научног истраживања, тако и у наставном процесу нарочито на оним високим школским институцијама на којима би настава из ових проблема представљала наставно-педагошку примену резултата научних истраживања.

¹⁾ 13. СЕДНИЦА ПРЕДСЕДНИШТВА ЦК СКЈ. *ИДЕЈНЕ И ПОЛИТИЧКЕ ОСНОВЕ ОРГАНИЗОВАЊА И ОСТВАРИВАЊА ДРУШТВЕНЕ САМОЗАШТИТЕ*, изд. „Издавачки центар — КОМУНИСТ“, Београд 1975

*Summary**Voluntary protection of society and the socio-political system of Yugoslavia*

The author begins his article by affirming that every class-organised society needs to secure its very existence by performing certain activities geared at defending its fundamental values, such as its independence, or social and political order, etc...

Thematically, this complex problem may be discussed methodically by the analysis of three main aspects. Firstly, the class-historical conditions of social development and the protection of its principal values including the various forms of that protection. Special attention should be devoted to the qualitative determination of voluntary protection of the socialist society based on the principle of self-government, emphasizing the evolution of this component in our constitutional and socio-political development. Secondly, assuming that voluntary protection of society is the direct function of a society organised on the basis of the principle of self-government and the working people, the way may then be determined the conception, ideological foundation, subject and the very matter of voluntary protection of society. This has already been laid down in the Constitution of the SFRY and the Constitutions of the Socialist States and Socialist Autonomous Provinces. It is also ever present in the every-day development of the socialist self-governing society. The third aspect contains a more concrete description and analysis of the organisation and activities, as well as the inter-relations of the various principals of voluntary protection of society within the frame-work of the particular spheres of the whole socio-political system of Yugoslavia.

*Résumé**L'auto-protection sociale et le système socio-politique de la Yougoslavie*

Dans cet article l'auteur part du point de vue selon lequel toute société (de classe) organisée, pour assurer son existence, doit effectuer des activités déterminées afin de pouvoir protéger contre les attaques et la mise en dangers certaines de ses valeurs fondamentales: l'indépendance, l'organisation et en général l'ordre sur lequel repose cette organisation.

En ce qui concerne le thème, ce problème complexe est méthodiquement examiné en partant de l'analyse de trois aspects fondamentaux. Premièrement, la question est traitée du caractère conditionnel historique et de classe de la société et de la protection de ses valeurs fondamentales, en y incluant aussi les formes de cette protection. Dans cette partie de l'article est soulignée la détermination qualitative correspondante de l'auto-protection de la société socialiste basée sur l'autogestion et l'attention est attirée en particulier sur l'évolution de cette fonction dans notre développement constitutionnel et socio-politique. En second lieu, en partant de l'auto-protection sociale en tant que fonction directe de la société organisée sur la base de l'autogestion ainsi que des travailleurs il est possible de déterminer: la conception, les fondements idéologiques, l'objet et le contenu de l'auto-protection sociale. Cela est tout d'abord formulé par la Constitution de la RSF de Yougoslavie et de même par les constitutions des républiques fédérées et des provinces autonomes. De plus, cela est constamment présent dans la pratique du développement de la société autogestionnaire socialiste. Le troisième aspect de cet exposé contient la description plus concrète et l'analyse de l'organisation et de l'action ainsi que des rapports mutuels des différents titulaires de l'auto-protection sociale dans les cadres de certaines sphères du système socio-politique unique de la Yougoslavie.